

PIESE DIN NECROPOLA DE EPOCA BRONZULUI DE LA FELNAC (JUD. ARAD) AFLATE ÎN COLECȚIA MUZEULUI DIN ZALĂU

Ioan Bejinariu

În anul 1971, cu ocazia construirii unui complex zootehnic, în localitatea Felnac, punctul *La Vii* (Pl. Iharta 2, pct. nr. 2) au fost descoperite numeroase piese arheologice. O parte a pieselor, atribuite unei necropole de incineratie din epoca bronzului, au fost menționate cu diverse ocazii în publicații de specialitate¹. Două piese de bronz au ajuns în colecția Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău, donate de către un muncitor care a participat la ridicarea complexului². Este vorba despre o brățară din bronz și partea superioară a unui ac de bronz. C. Kacsó realizează, în 1992, o descriere a pieselor de metal descoperite la Felnac, printre care și cele două aflate în colecția muzeului din Zalău. Ca atare demersul nostru se rezumă doar la o prezentare detaliată a celor două piese, însoțită de desene.

1. Brățară de bronz cu capetele subțiate și deschise. Este confecționată din bară cu secțiunea ovală. Decorul este reprezentat de șase grupuri de incizii. Piesa are patină nobilă de culoare verde-închis. Lungimea = 17,2 cm, greutatea = 24,19 g.
2. Partea superioară a unui ac de bronz cu capul sferic aplatizat și gâtul umflat. Acul este ușor îndoit sub cap. Capul este decorat cu o bandă orizontală, îngustă, umplută cu incizii verticale. Deasupra acesteia apare o incizie orizontală, iar sub ea alte șase incizii dispuse în același mod. Și această piesă are patină nobilă. Lungimea păstrată = 6 cm, greutatea = 10,7 g.

Brățările de tipul celei ajunse în colecția muzeului din Zalău sunt apariții frecvente în depozite de bronzuri din Transilvania și zonele vest-extracarpătice. Exemplare aproape identice întâlnim în depozite ale seriei Uriu-Opály, precum Stâna³, Cehăluț I⁴, Domănești I⁵ (toate jud. SM), Balc⁶ (jud. BH), Cireșoia II⁷ (jud. BN), precum și în Ungaria în depozitele de la Tizsaszentmárton⁸, Beregsurány⁹ etc. În depozitele seriei Cincu-Suseni sunt mai frecvente exemplarele cu un decor mai complex, dar nu lipsesc cele decorate doar cu grupuri de incizii, cum este cazul pieselor din depozitele descoperite la Bărsana (jud. MM)¹⁰, Bogata de Jos (jud. CJ)¹¹ și într-o localitate necunoscută din fostul județ Sălaj¹². O brățară similară a apărut într-un context funerar atribuit culturii Piliny de pe teritoriul Ungariei. Este

vorba despre piesa descoperită în mormântul 795 al necropolei de incinerare de la Nagybatony¹³. Această necropolă a fost utilizată o lungă perioadă de timp, pe parcursul etapelor Reinecke BB2 - Reinecke BD¹⁴.

Un ac asemănător celui prezentat de noi a apărut într-un mormânt (?) descoperit în Ungaria, la Kiskunmajsa, în asociere cu topor cu disc și spin atribuit unei variante de tranziție între tipul B și C, precum și cu alte câteva piese de bronz. Inventarul presupusului mormânt este atribuit unei etape ulterioare orizontului Koszider¹⁵. Într-un depozit descoperit pe teritoriul Ungariei (localitate necunoscută), precum și în depozitul de la Nová Lehota (Slovacia), au apărut mai multe ace (unele de dimensiuni apreciabile) aproape identice cu cel descoperit la Felnac¹⁶. A. Mozsolics tinde să atribuie depozitul din Slovacia orizontului Ópály¹⁷. În necropola de la Jászbéreny (Ungaria) a culturii Piliny a fost descoperit (din păcate, în afara contextului arheologic) un ac cu gâtul umflat și decorat. Necropola, ce aparține fazei târzii a grupei Zagyvapálfalva, a fost datată pe baza pieselor de metal (dintre care un pumnal de tip Peschiera este piesa cea mai recentă) în prima jumătate a Bronzului târziu 2 (Kemenczei) ce corespunde etapei Reinecke BD¹⁸.

Este evident că nu putem data foarte strâns aceste piese cu o evoluție destul de lungă, mai ales că nu există nici date concrete despre contextul descoperirii. Pe baza pieselor de metal, C. Kacsó presupune că cimitirul de la Felnac, atribuit populației culturii tumulare, a avut o evoluție îndelungată¹⁹. O discuție pe baza pieselor de bronz descoperite la Felnac "*La VII*" este destul de riscantă, întrucât nu există observații arheologice referitoare la contextul descoperirii. În același punct a fost descoperit, în 1972, un depozit de bronzuri atribuit de Petrescu-Dîmbovița seriei Cincu-Suseni²⁰. Printre descoperirile de la Felnac, Kacsó semnală și o cană ornamentată cu analogii în cultura Cruceni-Belegiș, "*dar care nu lipsește nici din descoperirile tumulare*"²¹. Stațiunea de la Felnac se află în zona locuită în perioada târzie a epocii bronzului din Banat de purtătorii culturii Cruceni-Belegiș. Nu excludem posibilitatea ca respectiva necropolă (în întregime sau doar o fază recentă) să aparțină culturii Cruceni-Belegiș.

NOTE

- ¹ Kacsó, 1992, p. 97-98; Gumă, 1993, p. 166, 253, 289; idem, 1995, p. 103; idem, 1997, p. 54, 61; *Rep. Arad*, 1999, p. 67-68.
- ² Piesele au fost donate muzeului din Zălau de către I. Crișan din localitatea Crișeni, nr. 75, jud. Sălaj. Au fost înregistrate în registrul C.C., nr. inv. 17/1975. Pe fișa pieselor se menționează: "...descoperite în 1972-1973 la Felnac, jud. Arad, pe teritoriul complexului intercooperatist (porcine) alături de fragm. ceramice, bronz, vase, la adâncimea de 1,20 m. "
- ³ Mozsolics, 1973, pl. 45 A/5; Petrescu-Dîmbovița, 1977, pl. 64/16.
- ⁴ Bader, 1978, pl. LXXII/6-8.
- ⁵ Petrescu-Dîmbovița, p. 58, pl. 45/8.
- ⁶ Idem, *op. cit.*, p. 52, pl. 22/19-20.
- ⁷ Idem, *op. cit.*, p. 55, pl. 34/4.
- ⁸ Mozsolics, *op. cit.*, p. 184, pl. 62/20-21.
- ⁹ Idem, *op. cit.*, p. 121-122, pl. 63/12-13, 15 (exemplarele au capetele apropiate).
- ¹⁰ Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 84, pl. 119/3-4.
- ¹¹ Idem, *op. cit.*, p. 85-86, pl. 123/2.
- ¹² Idem, *op. cit.*, p. 105-106, pl. 183/5. Fostul județ Sălaj se întindea în perioada interbelică de pe Valea Agrijului până la frontiera cu Ungaria, înglobând și fostele plase Carei și Valea lui Mihai.
- ¹³ Kemenczei, 1984, p. 105, pl. V/14.
- ¹⁴ Idem, 1989, p. 93 tabel.
- ¹⁵ Mozsolics, *op. cit.*, p. 147, pl. 5/6.
- ¹⁶ Idem, *op. cit.*, p. 66, pl. 59 A/12, 59 B/6, 11.
- ¹⁷ Idem, *op. cit.*, p. 185.
- ¹⁸ Kemenczei, 1984, p. 21, 100, pl. XVI/26.
- ¹⁹ Kacsó, *op. cit.*, p. 98.
- ²⁰ Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 93.
- ²¹ Kacsó, *op. cit.*, p. 98.

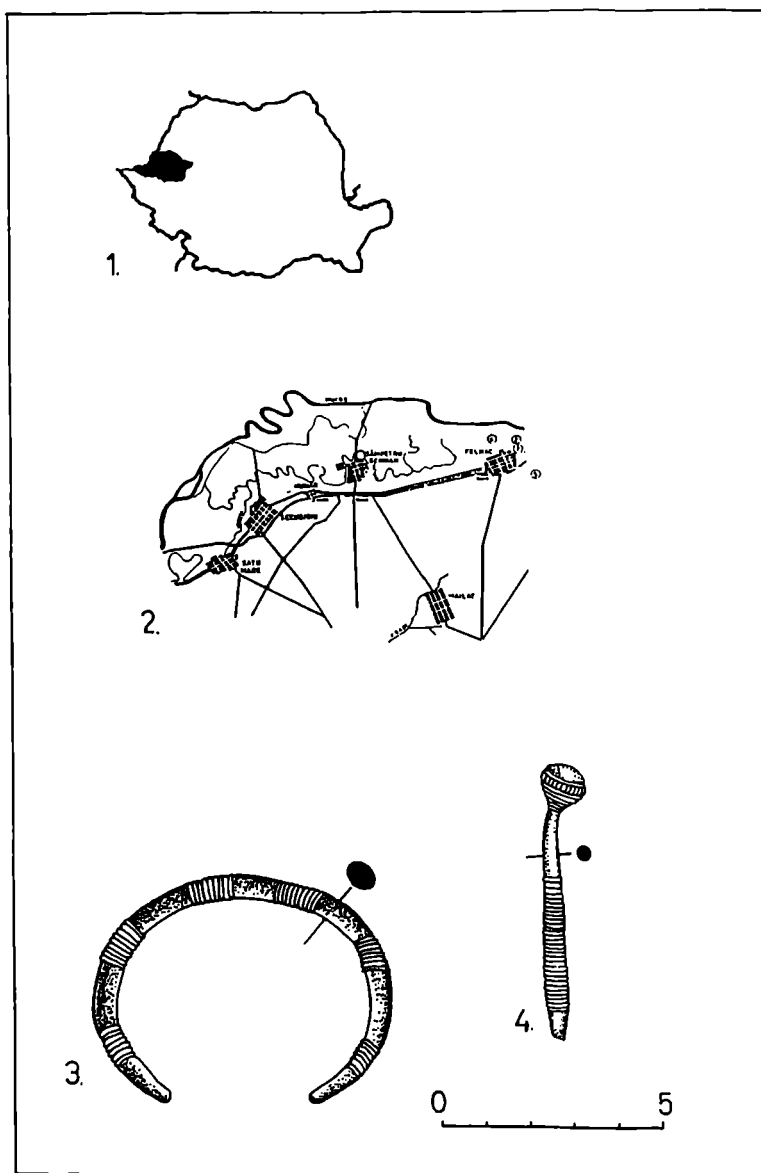
BIBLIOGRAFIE

Bader 1978	T. Bader, <i>Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică</i> , București, 1978.
Gumă 1993	M. Gumă, <i>Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României</i> , Bibl. Thracologica IV, București, 1993.
Gumă 1995	M. Gumă, <i>The End of the Bronze Age and the Beginning of the Early Iron Age in south-western Romania, western Serbia and north-western Bulgaria. Short review</i> , în <i>T.D.</i> , XVI, 1995, 1-2, p. 99-137.
Gumă 1997	M. Gumă, <i>Epoca bronzului în Banat. Orizonturi cronologice și manifestări culturale</i> , Timișoara, 1997.
Kacsó 1992	C. Kacsó, <i>Descoperirile din epoca bronzului de la Felnac. Contribuții la cunoașterea culturii tumulare în Banat</i> , în <i>Symp. Thrac.</i> , 9, București, 1992, p. 97-98.
Kemenczei 1984	T. Kemenczei, <i>Die Spätbronzezeit Nordostungarn</i> , Budapest, 1984.
Kemenczei 1989	T. Kemenczei, <i>Bemerkungen zur Chronologie der Spätbronzezeitlichen Grabfunde im Donau-Theiss zwischenstromgebiet</i> , în <i>Com. Arch. Hung.</i> , 1989, p. 73-96.
Mozsolics 1973	A. Mozsolics, <i>Bronze-und Goldfunde des Karpatenbeckens</i> , Budapest, 1973.
Petrescu-Dîmbovița 1977	M. Petrescu-Dîmbovița, <i>Depozitele de bronzuri din România</i> , București, 1977.
Rep. Arad 1999	***, <i>Repertoriul arheologic al Mureșului inferior. Județul Arad</i> (editori: M. Barbu, P. Hügel, G.P. Hurezan, E. D. Pădureanu), Timișoara, 1999.

DES PIÈCES DE LA NÉCROPOLE DE L'ÉPOQUE DU BRONZE DE FELNAC (DÉP. D'ARAD) APPARTENANT À LA COLLECTION DU MUSÉE DE ZALÁU

Résumé

L'auteur y présente deux pièces en bronze découvertes en 1971 dans la localité de Felnac (dép. d'Arad), le site „La Viî”. Il s'agit d'un bracelet aux bouts affilés et ouverts, décorée aux bandes d'incisions (Pl. I/3) et d'une aiguille à la tête sphérique aplatisé et le cou grossi (Pl. I/4). On suppose que les pièces proviennent des tombes d'incinération appartenant probablement à la culture Cruceni-Belegiš.

Pl. I. 1. Județul Arad pe harta României
2. Localitatea Felnac. Pct. 2 - situl arheologic La Vii.
3-4. Piese de bronz descoperite în punctul La Vii.